

آمار قابل تأمل از ترده‌ها در تنگه هرمز

۳۴ درصد نفت خام دنیا زیر تیر ایران

سید احسان حسینی
خبرنگار گروه اقتصاد

با ورود مستقیم آمریکا در جنگ بین ایران و اسرائیل، پیش‌بینی می‌شود که سطح تنش در خاور میانه و دامنه آن افزایش یابد. در این بین، یکی از گزین‌های جدی ایران برای پاسخ به حمله آمریکا به تأسیسات هسته‌ای خود و ضربه به این کشور، بستن تنگه هرمز است.

کارشناسان معتقدند بستن تنگه هرمز می‌تواند منجر به جهش قیمت جهانی نفت به ۱۰۰ تا ۲۰۰ دلار در هر بشکه شود در حالی که این عدد هم‌اکنون ۷۷ دلار است. فاینشال تایمز هشدار داده در صورت بسته‌شدن تنگه هرمز، قیمت نفت ممکن است به ۱۵۰ دلار برسد و بازار سهام آمریکا نیز به دلیل شوک انرژی، احتمالاً با ریزش ۵ تا ۸ درصدی روبه‌رو می‌شود.

مهدی خراثیان، کارشناس بین‌الملل درباره لزوم بستن تنگه هرمز و جهش قیمت نفت می‌گوید: «حتی اگر یک بمب اتم ساخته و به کارگیری شود، در بهترین حالت ده‌ها میلیارد دلار به طرف مقابل ضرر می‌زند. اما تقریباً هر سقوط ۵ درصدی بازار سهام آمریکا به تنهایی ۲ تریلیون دلار ضرر ایجاد می‌شود که اگر منجر به رکود شود، این ضرر به راحتی جبران نمی‌شود.»

همچنین خبرگزاری رویترز اخیراً در گزارشی با عنوان «سرمایه‌گذاران در صورت پیوستن ایالات متحده به درگیری اسرائیل و ایران، شاهد افت سریع بازار سهام خواهند بود» نسبت به تبعات بستن تنگه هرمز توسط ایران هشدار داد. اما وضعیت تجارت نفت از تنگه هرمز چگونه است و آیا واقعاً ایران کارتی به نام کارت نفت برای بازی با ترامپ و ضربه به آمریکا دارد؟

۳۴ درصد تجارت نفت دنیا وابسته به تنگهٔ هرمز!

تنگه هرمز، واقع بین عمان و ایران، خلیج فارس را به خلیج عمان و دریای عرب متصل می‌کند. این تنگه به اندازه کافی عمیق و پهن است که بتواند بزرگ‌ترین تانکرهای نفت خام و کالاهای تجاری دنیا را اداره کند. در باریک‌ترین نقطه، این تنگه تنها ۳۳ کیلومتر عرض دارد که آن را شلوغ و خطرناک می‌کند.

تصویر ۱، سهم تنگه هرمز از تجارت محصولات نفتی و غیر نفتی را نشان می‌دهد. طبق این تصویر، هم‌اکنون ۳۷٫۴ درصد از تجارت نفت دنیا وابسته به تنگه هرمز است. همچنین تجارت ۲۷٫۶ درصد از محصولات معدنی، ۲۵٫۸ درصد از مایعات و میعانات گازی و ۲۰٫۲ درصد از گاز طبیعی مایع‌شده نیز از مسیر این آبراهه طبیعی انجام می‌شود.

طبق گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا، در سال ۲۰۲۴، جریان نفت و محصولات نفتی از طریق این تنگه ۲۰ میلیون بشکه در روز با معادل ۲۰ درصد از مصرف جهانی نفت بوده که در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۵ نیز تغییر محسوسی نکرده است. اکثر نفت‌هایی که از این تنگه عبور می‌کنند، هیچ وسیله جایگزینی برای خروج از منطقه ندارند، اگر چه برخی خط لوله‌های جایگزین احداث شده که می‌توانند تنگه هرمز را دور بزنند.

۳۴ درصد از نفت تنگهٔ هرمز متعلق به عربستان است

در تصویر ۲، میزان صادرات نفت و محصولات نفتی کشور های مختلف از تنگه هرمز آورده شده است. طبق آمار مؤسسه کیلر در ماه می سال ۲۰۲۵، روزانه ۲۱٫۸ میلیون بشکه نفت و محصولات نفتی از این تنگه عبور کرده که عربستان سعودی با سهم ۳۴ درصدی معادل ۷٫۴ میلیون بشکه، در رتبه نخست قرار دارد.

بین سال‌های ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۴، حجم نفت خام و میعانات گازی که از تنگه هرمز عبور کرده، ۱٫۶ میلیون بشکه در روز کاهش یافت که تنها بخشی از آن با افزایش ۰٫۵ میلیون بشکه‌ای محموله‌های فرآورده‌های نفتی جبران شد. این کاهش ترانزیت نفت از تنگه هرمز به سه دلیل شامل ۱- تصمیم اوپک پلاس برای کاهش داوطلبانه تولید نفت خام از نوامبر ۲۰۲۲، ۲- اختلالات جریان نفت در اطراف تنگه باب‌المندب و ۳- افزایش ظرفیت پالایش در کشورهای خلیج فارس رخ داده است.

بیش از ۸۰ درصد از انرژی تنگه هرمز به شرق آسیا می‌رود

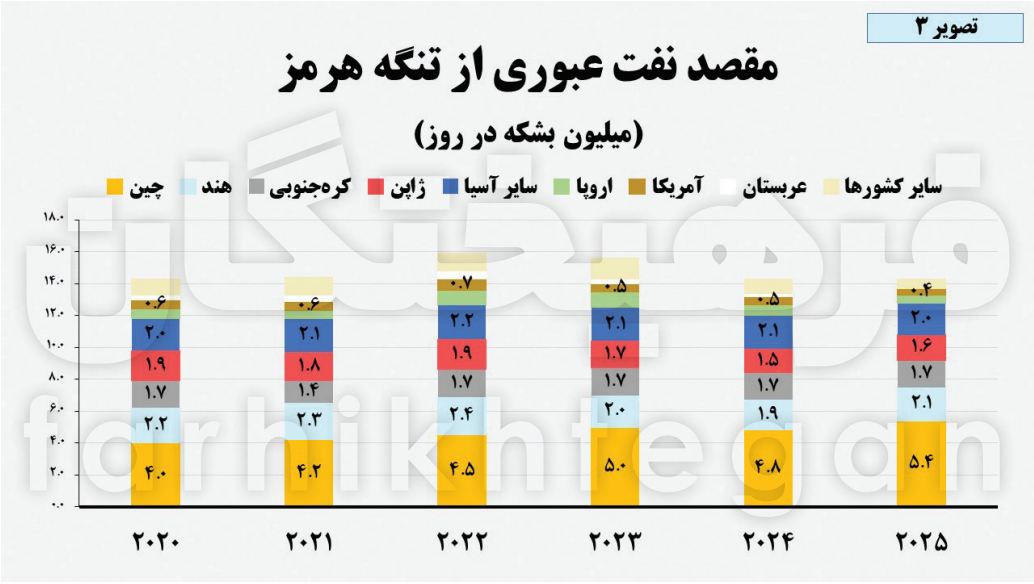
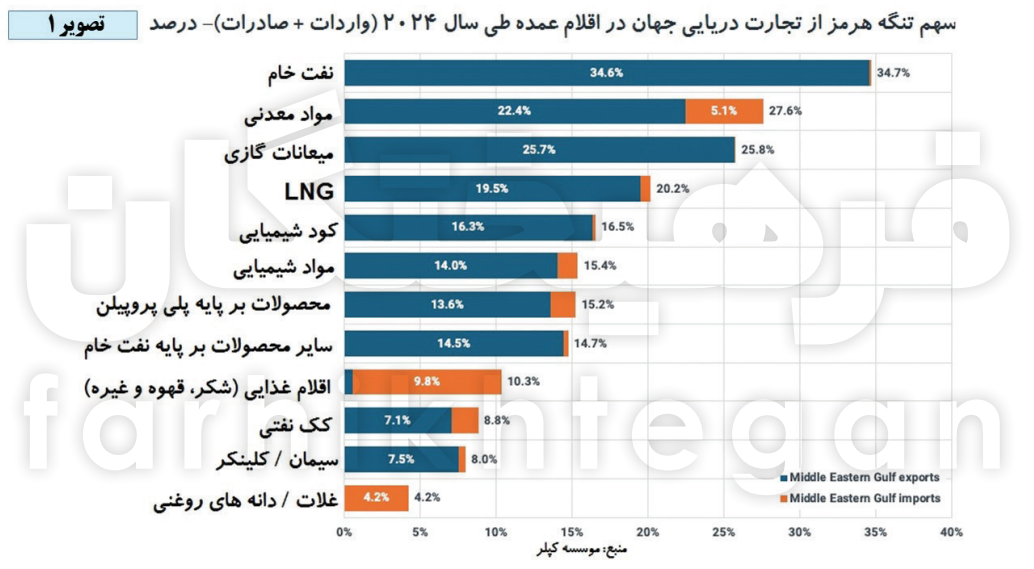
سؤال، نفت‌عبوری از تنگه هرمز به کدام کشور ها صادر می‌شود؟ در تصویر ۳ ترکیب کشورهای خریدار این نفت آورده شده است که چین با ۳۸ درصد بیشترین سهم و آمریکا با ۳ درصد کمترین سهم را دارا هستند.

اداره اطلاعات انرژی آمریکا می‌نویسد: «ما تخمین می‌زنیم که ۸۴ درصد از نفت خام و میعانات گازی و ۸۳ درصد از گاز طبیعی مایع (LNG) که در سال ۲۰۲۴ از از طریق تنگه هرمز منتقل شده، به بازارهای آسیایی رفته است. چین، هند، ژاپن و کره جنوبی مقاصد اصلی نفت خام منتقل شده از طریق تنگه هرمز به آسیا بوده‌اند و در مجموع ۶۹ درصد از کل جریان نفت خام و میعانات گازی این تنگه را به خود اختصاص داده‌اند.» طبق این گزارش، در سال ۲۰۲۴، آمریکا ۰٫۵ میلیون بشکه در روز نفت خام و میعانات گازی از طریق تنگه هرمز وارد کرد که حدود ۷ درصد از کل واردات نفت خام و ۲ درصد از مصرف مایعات نفتی آمریکا را تشکیل می‌دهد. توجه داشته باشید که وابستگی آمریکا به تنگه هرمز نه از جهت تأمین انرژی، بلکه از جنبه تأثیر بستن تنگه هرمز بر قیمت جهانی نفت و تأثیر جهش قیمت نفت بر ریزش بازارهای مالی آمریکاست.

البته برخلاف آمریکا، چینی‌ها میزان ۵٫۴ میلیون بشکه در روز، یعنی بیش از نیمی از نفت وارداتی خود را از تنگه هرمز تأمین می‌کنند و در تأمین انرژی خود به این تنگه وابسته هستند. البته سهم تنگه هرمز در کل سبد انرژی چین نیز فقط ۷ درصد است.

۱۲ درصد از محموله‌های نفتی می‌توانند تنگه هرمز را دور بزنند

حال که در باره اهمیت تنگه هرمز در تأمین انرژی و کالای دی‌صاحب‌ت کردیم، سؤالی اساسی مطرح می‌شود: آیا کشور های مختلف امکان دور زدن تنگه هرمز در حوزه تجارت نفت و محصولات نفتی را ندارند؟ تاکنون کشورهای حوزه خلیج فارس، خطوط لوله متعددی برای صادرات نفت مستقل از تنگه هرمز احداث کرده‌اند که

مدیرمسئول:

محمد امین ایمانجانی

قائم‌مقام مدیرمسئول:

مسعود فروغی

سرردبیر:

محمد زعیم‌زاده

تلفن و فکس:

۰۲۱) ۶۲۹۹۴۹۵

کدپستی:

۱۱۳۵۶۳۳۸۱۶

چاپ:

چاپخانه دانشگاه آزاد اسلامی

نشانی:

خیابان حافظ، پایین‌تر از جمهوری

رویمروی ساختمان بورس

ساختمان فرهیختگان، طبقه سوم

۱۲

شامل ۲ خط لوله در عربستان، یک خط لوله در امارات و یک خط لوله در ایران است. طبق گزارش اداره اطلاعات انرژی آمریکا، عربستان و امارات زیرساخت‌هایی دارند که می‌توانند تنگه هرمز را دور بزنند و در صورت بروز اختلال در عرضه به میزان ۲٫۶ میلیون بشکه در روز، نفت را مستقل از تنگه هرمز صادر کنند. در ادامه به بررسی این خطوط لوله می‌پردازیم.

دو خط لولهٔ عربستان برای انتقال نفت به دریای سرخ

طبق گزارش مؤسسه EIA، شرکت آرامکو عربستان خط لوله نفت خام شرق-غرب را با ظرفیت ۵ میلیون بشکه در روز و به طول ۱۲۰۰ کیلومتر اداره می‌کند. طبق تصویر ۴، این خط لوله از مرکز فرآوری نفت بقیق در نزدیکی خلیج فارس تا بندر بنیع در دریای سرخ امتداد دارد. شرکت آرامکو در سال ۲۰۱۹، با تبدیل برخی از خطوط لوله مایعات گاز طبیعی به نفت خام، ظرفیت خط لوله را به طور موقت به ۷ میلیون بشکه در روز افزایش داد. خط لوله شرق-غرب شامل دو خط لوله به نام پترولاین با قطر ۵۶ اینچ و ظرفیت صادراتی حدود ۳ میلیون بشکه در روز و خط لوله دیگری به اسم IPSA با قطر ۴۸ اینچ ظرفیت صادراتی حدود ۱٫۸ میلیون بشکه در روز است. البته خط لوله IPSA ابتدا برای خوراک‌دهی واحدهای نیرورگاهی در عربستان استفاده می‌شود و در نهایت با توجه به مسائلی همچون تهدید امنیت تنگه هرمز، برای انتقال نفت خام تغییر کاربری پیدا کرد. توجه داشته باشید که این خطوط لوله هم‌اکنون تا رسیدن به ظرفیت اسمی خود با محدودیت‌هایی مواجهند.

دو خط لولهٔ امارات و ایران برای دورزدن تنگه

اداره اطلاعات انرژی آمریکا می‌نویسد امارات خط لوله‌ای را به طول ۳۶۰ کیلومتر اداره می‌کند که طبق تصویر ۵ تنگه هرمز را دور می‌زند. این خط لوله با ظرفیت انتقال نفت به میزان ۱٫۸ میلیون بشکه در روز، مایه‌دن نفتی ساحلی را به ترمنال صادراتی فجیره در خلیج عمان متصل می‌کند. افزایش استفاده امارات از این خط لوله برای عملیات روزمره، ظرفیت آن برای دور زدن تنگه هرمز را محدود کرده است. ایران نیز خط لوله گور-جاسک و پایانه صادراتی جاسک در خلیج عمان را با یک محموله صادراتی واحد در ژوئیه ۲۰۲۱ افتتاح کرد. طبق تصویر ۶، ظرفیت مؤثر این خط لوله حدود ۳۰۰ هزار بشکه در روز باقی مانده ولی برای انتقال روزانه یک میلیون بشکه نفت طراحی شده است. با این حال، در طول تابستان ۲۰۲۴، ایران کمتر از ۷۰ هزار بشکه در روز از بنادر جاسک و کوه مبارک با استفاده از خط لوله گور-جاسک صادر کرد و بارگیری محموله‌ها را پس از سپتامبر ۲۰۲۴ متوقف کرد.

وضعیت ذخایر نفت چین، ایران و آمریکا قبل از بستن تنگه

طبق گزارش EIA، در مجموع ۱۲ درصد از نفت انتقالی از طریق تنگه هرمز، می‌تواند از مسیر ۴ خط لوله موازی در عربستان، امارات و ایران، بدون نیاز به عبور از تنگه‌حصار شود. اما برخی اتفاقات دیگر نیز ممکن است بر شوک قیمتی بستن تنگه هرمز مؤثر

باشد که از جمله آن می‌توان به ذخایر نفت آمریکا و چین به عنوان دو مصرف‌کننده بزرگ نفت دنیا اشاره کرد.

چین در بحبوحه تهدید اختلالات در تنگه هرمز از جانب ایران، ذخایر نفت بی‌سابقه‌ای را جمع‌آوری کرده است. طبق گزارش شرکت تحلیلی KAYROS، کل موجودی نفت خام در خشسکی در چین به رکورد یک میلیارد و ۱۸ میلیون بشکه رسیده است. بدین ترتیب در صورت قطع عرضه نفت، چینی‌ها برای یافتن منابع جایگزین عجله‌نخواهند کرد.

هم‌اکنون سطح ذخایر نفت چین، ۱۰ درصد بیشتر از مدت مشابه سال ۲۰۲۴ است و موسسه مطالعات انرژی آکسفورد، تخمین می‌زند که چین با وجود انواع ذخیره‌سازی‌ها، در صورت محدودشدن جریان نفت از تنگه هرمز برای حدود ۹۰ تا ۱۰۰ روز خود، پوشش ایجاد کرده است.

همچنین طبق آمار موسسه ورتکسا و کیلر، در حال حاضر ایران نیز به میزان ۷۰ الی ۱۲۰ میلیون بشکه از نفت خود را به صورت شناور روی آب در نزدیکی چین مستقر کرده است تا در صورت تصمیم به بستن تنگه به مدت ۲ ماه امکان صادرات نفت داشته باشد.

در آمریکا نیز برنامه ترامپ بر افزایش ذخایر نفت SPR متمرکز شده است. هم‌اکنون سطح ذخایر نفت آمریکا به بیش از ۴۰۰ میلیون بشکه رسیده که با ظرفیت ۷۲۷ میلیون بشکه‌ای آن فاصله زیادی دارد. دولت ترامپ بر آورد کرده که پُرکردن ذخایر نفت به ۵ الی ۷ سال زمان و ۲۰ میلیارد دلار سرمایه نیاز دارد.

پس از حمله روسیه به اوکراین، دولت بایلدن با آزادسازی ۱۸۰ میلیون بشکه نفت از SPR، سطح این ذخایر را به کمترین میزان در ۴۰ سال گذشته رساند. در نتیجه به نظر می‌رسد در صورت بستن تنگه هرمز، دست آمریکا برای افزایش عرضه از طریق ذخایر SPR چندان باز نیابد.

افزایش تولید اوپک پلاس وابسته به تنگه هرمز!

تا اینجا مشخص شد که خطوط لوله موازی عربستان و امارات و ذخایر نفت آمریکا، ظرفیت چندان‌نی برای ضربه‌گیری از بستن تنگه هرمز را ندارد، ضمن اینکه از این آبراهه طبیعی فقط نفت نمی‌گذرد. اما در کنار این اتفاقات، اخبار در اجلاس اوپک پلاس، هشت کشور عضو تصمیم به افزایش عرضه نفت به میزان ۸۲۲ هزار بشکه در روز برای ماه جاری و آینده میلادی گرفته‌اند.

اما آیا این دو افزایش عرضه می‌تواند جایگزینی برای نفت عبوری از تنگه هرمز باشد؟ پاسخ منفی است، زیرا طبق برنامه اوپک پلاس، ۶۰۶ هزار بشکه از این افزایش عرضه، توسط کشورهای عربستان، امارات، عراق و کویت صورت خواهد گرفت که اتفاقا برای صادرات نفت خود به تنگه هرمز وابسته‌اند.

در مجموع همان‌طور که موسسات خارجی متعددی از جمله جی‌پی مورگان، آژانس بین‌المللی انرژی، گلدمن ساکس، کیلر و غیره پیش‌بینی کرده‌اند، حتی با فرض وجود برخی جایگزین‌های محدود، باز هم بستن تنگه هرمز شوک بزرگی به قیمت نفت وارد خواهد کرد و قیمت را به باز ۱۰۰ تا ۲۰۰ دلار بر بشکه خواهد رساند. حال باید منتظر ماند و دید که ایران چه زمانی از کارت نفت خود استفاده می‌کند؟

